

תוכן העניינים:

סוגיית שלוחי מצוה והולכי דרכים (כה. משנה – כו : משנה)
- עמ' 27-2.

סוגיית שיעור כביצה לסוכה, לברכה ולנטילת ידיים (כו :
משנה – כז. משנה) - עמ' 33-28.

סוגיית חובת אכילה בסוכה (כז. משנה – כז. לכבוד קונד) -
.34-41.

מוזמנים להיעזר בשיעורי צפייה:

[דף כז](#)

[דף כו](#)

[דף כה](#)

[לביאור הרב שטיינזלץ:](#)

ס ו ג י ת

שלוחי מצוה והולכי דרכים

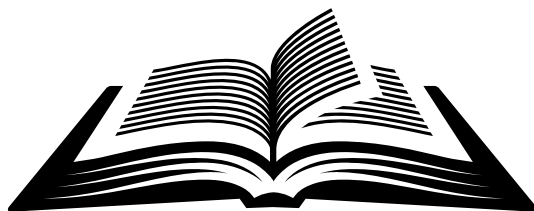
שאלות פתיחה:

האם סוחר ארבעת המינים פטור מתפילת מנחה?

האם מותר לצאת לטיול בסוכות, למרות שניאלץ לישון / לאכול מחוץ לסוכה??

כה. משנה - כו: משנה

א. באור המשנה (משנה בדרף כה.).

1. במשנה שלפנינו שלוש הלכות. הסבר בלשונך את ההלכות, וכתוב מה הנימוק לפי דעתך לכל אחת מהן.

ב. מקור הפטור – מנא הני מילי? (כה. מה"מ – כה.:
צריכא + תוס' ד"ה ובלכתך)

*האט אדט שהפסיק כצת את כל כספו
בבורסה פטור מתביעה?*

2. הברייתא למדה מהפסוק "ובלכתך בדרך" - פרט לחתן, שפטור מקריאת שמע. כיצד ניתן ללמוד דרשה זאת מתוך הכתוב? (רמז: מה האות המשמעותית בדרשה זו?)

3. הברייתא למדה גם "בשבתך בביתך – פרט לעוסק במצוה", וגם "ובלכתך בדרך – פרט לחתן", למרות שאף הוא פטור מחמת היותו עוסק במצוה. אם כן, למה צריך דרשה נוספת? מה החידוש המיוחד בפטור של חתן? ענה לפי רש"י.

4. עין בתוסי' ד"ה ובלכתך: מה ההבדל בין דרשת הברייתא כפי הנוסח בגמרא שלנו, לבין דרשת הברייתא כפי הנוסח במסכת ברכות?

5. איזו גירסה נראית לתוספות מדוייקת יותר, ומדוע?

6. לפי הגירסה בברכות, מדוע לא יכלה הברייתא להסתפק בלימוד של 'בשבתך בביתך'? איזה דין לא היינו יודעים, ומדוע?

7. א. לפי מסקנת הגמרא, האם האנשים הבאים פטורים מק"ש? נמק.

א. אדם שמתחתן עם בתולה - _____

ב. אָבֵל - _____

ג. אדם שהפסיד את כל כספו בבורסה - _____

ד. אדם שמתחתן עם אלמנה - _____

ב. מה גורם לכך שהמתחתן עם בתולה טרוד, והמתחתן עם אלמנה איננו טרוד?

8. "והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא? מהתם נפקא! דתניא: ויהי אנשים...." – הגמרא מביאה ברייתא כדי להקשות.

א. באיזו מילה מסתימת הברייתא? _____

ב. הסבר את תוכן הקושייה

9. הברייתא מביאה שלוש דעות בנוגע לזהותם וסיבת טומאתם של מבקשי הפסח השני.

א. מה סובר כל תנא?

ב. מה הקושייה של ר' יצחק על ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא?

ג. הסבר את הסיוע שמביא ר' יצחק לשיטתו מלשון הפסוק.

10. כדי לתרץ את הקושייה אותה הסברת בשאלה 8, הגמרא מביאה 'צריכותא'. הסבר בלשונך את שני הצדדים בצריכותא שהגמרא עושה.

ג. גדרי הפטור (תוס' ד"ה שלוחי, ר"ן, קהלות יעקב)

**אם אני לופס ציצית היום, אל אני אם
מקבל פטור מכאן האצוות?**

11. עיין בתוס' ד"ה שלוחי מצוה:

תוספות מביא את דברי רש"י "אפילו בשעת חנייתך", ומחזק את דברי רש"י בעזרת שתי הוכחות. הסבר את שתי ההוכחות.

12. לתוספות יש תמיהה בסברה (על סמך ההגיון) על גדר הפטור הגורף של אפילו בשעת חנייתן ("ותימה אם יכולין... בכך משאר מצוות"). הסבר את תמיהתם.

'פרוטה דרב יוסף'. הגמרא במסכת נדרים מתירה לאדם להשיב אבידה גם למי שהוא נדר שלא לקבל ממנו שום הנאה (מודר ממנו הנאה), ואף שהיה מקום לאסור זאת בגלל הרווח של 'פרוטה דרב יוסף' – הגמרא מתירה זאת, מכיוון שפרוטה דרב יוסף לא שכיחא. מכאן רוצה התוספות להוכיח על גדר הפטור של עוסק במצווה.

פרוטה דרב יוסף (רקע הלכתי להבנת התוס'): יש מחלוקת בין רבה לרב יוסף במסכת ב"מ, אם אדם שהגביה אבידה ושומר עליה נחשב כשומר חנם מכיוון שאינו מקבל שכר על שמירתו, או נחשב כשומר שכר בגלל שעצם התעסקותו במצות השבת אבידה פוטרת אותו מלתת צדקה (פרוטה) לעני המגיע אליו, וכך יוצא שיש לו רווח מסויים מהתעסקותו באבידה. זה המושג המופיע בתוספות

13. התוספות מוכיח מהגמרא בנדרים שהפטור איננו גורף. הסבר את ראייתו. היעזר בהסבר המושגים במובאה לעיל.

14. א. לפי מסקנת התוספות, מתי עוסק במצווה פטור?

ב. האם תוס' חזרו בהם מההבנה ששלוחי מצוה פטורים אף בשעת חנייתן? כיצד יסבירו כעת את הסיפורים המובאים בגמרא על אמוראים שלא קיימו מצות סוכה בדרכם לדבר מצוה, אף בשעת חנייתן?

15. עיין בדברי רבנו ניסים, הר"ן, מסכת סוכה (דף יא ע"א מדפי הרי"ף), והשלם את הטבלה שלפניך, לפי שיטתו:

...לפיכך נראה לי דהעוסק במצווה פטור מן המצווה אף על פי שיכול לקיים את שתיהן. ...דודאי בשעה שהאבידה משומרת בתיבתו לא מפטר, דעוסק במצווה אמרינן ולא מקיים מצווה. ומי שאבידה אצלו אף על פי שהוא מקיים מצווה אינו עוסק בה אלא בשעה שמנערה לצרכה, ובההיא שעתא ודאי פטור למיתב פרוטה לעני, אף על פי שאפשר לקיים את שתיהן ולחזור לנערו, אלא בההיא גוונא לא שכח. והיינו טעמא דמדפטר רחמנא חתן אף על גב דאפשר ליה ליתובי דעתיה ולקיים את שתיהן וכדכתיבנא, ילפינן: כל שהוא עוסק במלאכתו של מקום, לא חייבתו תורה לטרוח ולקיים מצות אחרות, אף על פי שאפשר.

ומיהו מודינא ודאי שכל שאינו צריך לטרוח כלל אלא כדרכו במצווה ראשונה יכול לצאת ידי שניהם דבכי האי גוונא ודאי יצא ידי שתיהן ומהיות טוב אל יקרא רע [בבא קמא פא ע"ב]. ומשום הכי פרכינן בגמרא [כה ע"ב] עליה ד"רבי אבא בר זבדא אמר רב: חתן ושושביניו פטורין מן הסוכה... וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה? "דאע"ג דהעוסק במצווה פטור מן המצווה, אפילו הכי אין דרך המשמחין לשמח חתן וכלה בחופה בלבד אלא אף בחדרים ובעליות ובסוכה משמחין אותן. ומשום הכי פרכינן דכיון דכי ארחייהו מצווה עבדי יצאו ידי שתיהן, ומיהו כל שצריך לטרוח פטור. ומשום הכי רבנן דהוו שלוחי מצווה הוו גנו חוץ לסוכה, דכל זמן שליחותן עוסקים במצווה מיקרו, ולא היו חייבים לקיים מצות סוכה.

מקרה	דוג' / נימוק / ראייה	דין	נימוק / ראייה
מקיים מצווה	מי שיש לו ציצית בבגדו, אבידה משומרת בתיבתו		
עוסק במצווה ויכול לקיים את שתיהן מבלי לטרוח כלל	מקושיית הגמרא: וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה.		
עוסק במצווה ויכול לטרוח ולקיים את שתיהן			
עוסק במצווה ואינו יכול לקיים את שתיהן			

16. א. באר את המושג המופיע בדברי הר"ן "מהיות טוב אל יקרא רע". מה מקור המושג ומה הקשרו כאן?

ב. באיזה מהמקרים בטבלה תהיה מחלוקת בין התוספות לבין הר"ן? באר מה יסבור כל אחד, ומדוע.

17. עיין בדברי הרב יעקב ישראל קנייבסקי (הסטייפלר), קהילות יעקב, מסכת ברכות סימן טז (מהדורה ישנה: סימן כה):

והנה בענין עוסק במצווה פטור ממצווה איכא פלוגתא אי פטור גם היכא דאפשר לקיים שניהם... ונראה דדעת התוס' הוא דעוסק במצווה פטור ממצווה השנית מטעם אנוס, שאנוס הוא מלעשות מצווה השנייה מחמת טרדת העסק במצווה ראשונה. ואע"פ שאינו אנוס גמור, שווייה רחמנא להאי טרדה בגדר אנוס. ולכן כשאפשר לקיים שניהם חייב. ודעת הר"ן ז"ל הוא דעוסק במצווה הוא פטור גמור, דרחמנא פטריה משאר מצוות בעידנא דעסוק בראשונה. ולכן פטור אפילו באפשר לקיים שניהם בלא גרעון.

א. מה לפי דעתו יסוד המחלוקת בין התוס' לבין הר"ן? כיצד כל אחד מהם מגדיר את הפטור של עוסק במצווה?

ב. מה גרס לו להבנה זו בדעת התוס'?

ג. מהו משפט המפתח בדברי הר"ן להבנה זו?

דמויות מופת

רבי יעקב ישראל

קנייבסקי זצ"ל /

הסטייפלר

נולד באוקראינה בשנת ה'תרנ"ט (1899), ונפטר בבני ברק בשנת תשמ"ה (1985). ממנהיגי הציבור החרדי-ליטאי. נשא לאישה את אחותו של החזון איש, ובנו, הרב חיים קנייבסקי היה אחד מגדולי הדור שלנו (נפטר בשנת התשפ"ב). כתב את הספר קהילות יעקב על הש"ס, ועוד ספרים נוספים. הקדיש את כל זמנו ללימוד ולקבלת קהל.

כיצד יודא זאת? נכנס לסטייפלר, וביקש לקרוא לפניו קטע גמרא. עצם את עיניו וקרא את המשפט הזה, בדיוק באותה נעימה מתוקה כפי ששמע לפני שנים באותו לילה, באותה נעימה שהחזיקה אותו בכל השנים הקשות, ואז כשפתח את עיניו גילה שהסטייפלר בוכה. או אז הבין הרב גלינסקי שאכן צדק בהשערותו, וגילה לו שהוא התחבא ושמע את ניגון הלימוד הזה, והוא שחזקו לאורך השנים והתלאות. ואז הסביר הסטייפלר, שכוונת הגמרא שהעולם הזה דומה לבי הילולא, לחלק הטפל של החתונה, לא לסעודה המרכזית, אלא לבר שלפני הסעודה. אם אתה לא תגיע בזמן, אם לא תעמוד ליד הבר ותחכה בתור – אתה פשוט תפספס... צריך קצת לדחוף ולנצל את הרגע, לחטוף ולאכול. כך העולם הזה. אם יש הזדמנות לקיום מצווה – פשוט חוטפים, בלי לעשות חשבונות.

ר' יעקב גלינסקי מספר כי בילדותו התחבא בארון הספרים בביהכ"ס חנה רחל שול בעיירה פינסק, כדי לזכות ולשמוע מלימודו הטהור של האברך ר' יעקב ישראל קנייבסקי, אשר הגיע ללמוד שם מדי לילה. פעם אחת שמע את הסטייפלר חוזר שוב ושוב על הגמרא בעירובין נד: "שינא, האי עלמא כבי הילולא דמיא, חטוף ואכול חטוף ושתה" (הגמרא מתארת קריאת האמוראים זה לזה: 'חריף, העולם הזה כחתונה הוא דומה, חטוף ואכול חטוף ושתה!'). ואז, התחיל האברך לנזוף בעצמו: 'יעקב ישראל, מה יהיה איתך? חטוף ואכול חטוף ושתה.!!'. לימוד זה הטביע את חותמו על הרב גלינסקי וסייע לו אחר כך לעבור את הימים הקשים בסיביר הקפואה. לימים, כאשר עלה לארץ, שמע על הסטייפלר שהוא אחד מגדולי ישראל, וליבו אמר לו שזהו אותו אברך שהוא שמע אז בבית המדרש.

ד. סוגיית אָבֵל (כה: גופא – כה: דעתיה + תוס' ד"ה שהרי)

**אני היום מאזאס כי מכי חיפה הפסידו.
אפטר לקבל פטור מסוכה מדין מצטער??**

אונן ואבל: אונן מוגדר אדם שנפטר לו אחד משבעת הקרובים (בן / בת זוג, אבא, אמא, אח, אחות, בן, בת) וטרם נקבר. בשלב זה הוא פטור מכל המצוות. סוגייתנו עוסקת באבל, שנמצא בשבעת ימי האבלות שלאחר הקבורה.

18. למסקנת הגמרא והתוס', האם אבל חייב במצוות אלו? נמק / הבא מקור.

- א. תפילין ביום ראשון לאבלותו, לאחר הקבורה - _____
- ב. תפילין בשאר הימים - _____
- ג. ברכת המזון - _____
- ד. סוכה - _____
- ה. לימוד תורה - _____

19. על ההלכה שאבל חייב בסוכה הקשתה הגמרא 'פשיטא'. הסבר את תירוץ הגמרא לשאלה זו.

20. לפי מסקנת הגמרא האם כל מי שמצטער פטור מן הסוכה? כיצד נגדיר איזה מצטער חייב ואיזה פטור? הדגם.

21. "חוץ מתפילין, שהרי נאמר בהן פאר, מדאמר ליה רחמנא ליחזקאל פארך חבוש עליך..." – התוס' מקשה מדוע צריך גם את הסברה שתפילין נקראים פאר וגם את הפס' ביחזקאל. מה מתרץ תוספות?

22. מהפסוק שנאמר ליחזקאל: "פארך חבוש עליך" למדה הגמרא שלנו שדוקא יחזקאל חייב בתפילין למרות אבלותו, אבל כל אבל אחר פטור. מהפסוק שנאמר ליחזקאל "האנק דום" למדה הגמרא שכל אבל אסור בתלמוד תורה. נתונים אלו מעוררים לתוספות קושייה. מה הקושייה, וכיצד התוס' מתרץ?

ה. סוגיית פטור חתן ושושבינים, ושבע ברכות מחוץ לחופה (כה: וא"ר אבא – כו. מן המצוה + תוס' ד"ה אין, וחייבין, חתן)

אותר אברק שבע ברכות לחתן וכלה

באסצדה?

הקדמה: המושג חופה בסוגייתנו משמעותו בית חתנים, דהיינו הבית שבו עיקר דירתם של החתן והכלה במשך שבעת ימי המשתה. שושבינים הם האנשים הקרובים לזוג ושמחים עימם. בני החופה הם כל האורחים המגיעים לשמח את החתן והכלה במשך שבעת ימי המשתה. סוגייתנו דנה בפטור של כל האנשים האלו ממצות סוכה, מחמת היותם עסוקים במצות שמחת חתן וכלה.

23. הגמרא מביאה פסק הלכה בשם רב הפוטר את כל בני החופה ממצות סוכה במשך כל שבעת ימי המשתה. הגמרא שואלת על הלכה זו ארבע קושיות. באר את הקושיות והתירוצים בטבלה שלפניך:

קושיית הגמרא	ביאור הקושייה	הסבר התירוץ
מאי טעמא?		
וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה?		
וליכלו בסוכה וליחדו בחופה?		
וליעבדו חופה בסוכה?		אביי : רבא :

24. מה הנפקא מינה בין ההסברים של אביי ורבא?

25. כיצד נהג רבי זירא? האם רבי זירא חולק על רב?

 להרחבה: כדאי לעיין ברא"ש בסימן ח' ובחידושי המאירי על דברי רבי זירא, ולראות שתי תשובות אפשריות לשאלה הקודמת.

26. עיין בתוס' ד"ה אין. מהי הגדרת חופה לפי דברי התוספות, והאם בכלל ניתן לברך שבע ברכות מחוץ לחופה? כיצד למד זאת מהסוגייה?

27. הרא"ש בסימן ח, חולק על התוס' וכותב כך :

"ונראה דמהכא אין ראייה שאין לברך ברכת חתנים במקום שהחתן והכלה
הולכים לאכול בבית אחר, דהכי פירושו הכא : אין שמחה אלא בחופה, כיוון
שאין דעתו להניח חופה אלא כדי לאכול בסוכה ואחר כך חוזר לחופתו, אבל
אם הולך לגמרי לבית אחר הוא וחבריו אחריו ועושים אותו בית עיקר – גם
שם נקראת חופה ויכול לברך שם ברכת חתנים."

לפי הרא"ש, מדוע אין ראייה מסוגייתנו לפסק ההלכה של תוספות?

28. הלכה למעשה בעניין זה נביא מדברי הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך, מתוך
הספר מנחת שלמה (ח"ג סימן ק"ג ס"ק כ'): :

"בעניין ז' ברכות של חתן וכלה שלא במקום קביעותם. הרי גלוי וידוע לפנינו
וכמו שכתב בעצמו שיש בזה הרבה "שיטות", ובודאי יודע הדרת גאונו
שהספרדים נקטו כדעת המחמירים ואין מברכין אלא במקום קביעותם של
החתן והכלה, אך גם ביניהם יש מנהגים שונים... אכן מנהגנו בני אשכנז דאין
שום הבדל בין אם זה באותה העיר של החתן והכלה או בעיר אחרת, כל
שניכר הדבר בריבוי בשיעורי של הוספת אוכלין ומשקין וגם בריבוי השמחה
לכבודם ואיכא נמי פנים חדשות."

כאיזו דעה נהגו רוב הספרדים, וכאיזו דעה נהגו רוב האשכנזים?

29. "ת"ר חתן והשושבינין וכל בני חופה פטורין מן התפילה, ומן התפילין, וחייבין
בק"ש" – עיין ברש"י ובתוס' ד"ה וחייבין, ונמק את סיבת הפטור והחיוב שלהם בכל
אחד מהדברים.

30. "משום רבי שילא אמרו : חתן פטור והשושבינין וכל בני החופה חייבין". כל המחלוקת בין ת"ק לר' שילא היא רק לגבי חיוב החתן בק"ש, אך כולם מסכימים שהשושבינים ובני החופה חייבים. בסיבת הדבר כתב רש"י (ד"ה משום) "ולית להו להני תנאי העוסק במצוה פטור מן המצוה".

א. מה ההסבר של רש"י לכך שהשושבינים חייבים?

ב. מה הקשה עליו תוספות (ד"ה חתן)?

ג. כיצד התוס' מסביר את חיובם של השושבינים בק"ש? (והאם זה מתחבר לנו עם שיטתו של תוס' בהגדרת הפטור של עוסק במצוה?)

31. הלכה למעשה, נביא את דברי מרן השולחן ערוך בסימן ע"י, סעיף ג:
"הכונס את הבתולה פטור מקריאת שמע...והני מילי בזמן הראשונים, אבל עכשיו שגם שאר בני אדם אינם מכונים כראוי, הכונס את הבתולה קורא".
ומוסיף המשנה ברורה בס"ק י"ד:
"רצונו לומר, חיב לקרות ועם ברכותיה כדין, וגם מתפלל, דכיון שחיב בקריאת שמע חייב בתפילה, ואם אינו קורא – מחזי כיוהרא, שמראה שמכון בכל שעה".

הסבר מה דין חתן לפי מסקנת הגמרא, מה דינו הלכה למעשה, וכיצד מוסבר הפער בין דינא דגמרא לבין ההלכה למעשה?

32. עיין בדברי ר' חנניא בן עקביא המופיעים בברייתא בדף כו. (שורה 3).

א. איזו הלכה מחדש ר' חנניא על בסיס הפטור של עוסק במצוה?

ב. לפי דבריו, האם סוחר בשוק ארבעת המינים יהיה פטור מתפילת מנחה? נמק.

33. המגן אברהם בסימן לח, ס"ק ח' כתב על הלכה זו:

ותגריהם - פירש"י הלוקחים כדי להמציאן למכור למי שצריך להם עכ"ל
משמע דאם עושה כדי להשתכר בו לא מקרי עוסק במצוה וצ"ע בנדריס דף
נ"ג משמע דמחזיר אבידה הוה עוסק במצוה אע"פ שנוטל עליו שכר וי"ל
דהתם עיקר כוונתו להשיב אבדה אבל הכא עיקר כוונתו להשתכר.

א. מה דייק המגן אברהם מדברי רש"י בסוגייתנו?

ב. מה קשה לו על כך מהסוגייה בנדריס?

ג. כיצד יישב המגן אברהם?

ד. כיצד לפי דבריו נפסוק לגבי אותו סוחר ארבעת המינים מהשאלה הקודמת?

ו. סוגיית הולכי דרכים ותשבו כעין תדורו (ת"ר הולכי דרכים – כריא דפירי + תוס' ד"ה הולכי, פרצה)

**מי מטרף פטור מ'א' י' בחול המועד?
סוכות??**

34. מה סיבת הפטור של שלוחי מצוה, ומה סיבת הפטור של הולכי דרכים?

35. מה הנפקא מינה ההלכתית המובאת בגמרא בין מי שפטור בתור הולך לדבר מצוה, לבין מי שפטור בתור הולך דרכים?

36. מה ההבדל ההלכתי בין שומרי גנות ופרדסים לשומרי העיר? עיין ברש"י וכתוב את סיבת ההבדל.

37. "וליעבדו סוכה התם וליתבו?" – הסבר את קושיית הגמרא.

38. הסבר את שני תירוצי הגמרא ואת הנפקא מינה ביניהם.

39. עיין ברש"י, והסבר בלשונך את המושג "תשבו כעין תדורו".

40. עיין בתוס' ד"ה "הולכי". אלו שתי הלכות נוספות מציין התוס' שנובעות מהגדרה של תשבו כעין תדורו?

41. עיין בתוס' ד"ה "פרצה".
א. מדוע היה מקום להבין שרבא חולק על הדרשה של תשבו כעין תדורו?

ב. האם לפי התוס' רבא חולק על הדרשה של תשבו כעין תדורו? כיצד מוכיח את שיטתו?

42. מה לדעתך יהיה הדין בבחורים שרוצים לערוך טיול בחול המועד סוכות, אך הטיול יאלץ אותם שלא לאכול ולישון בסוכה? נמק לפי הנלמד בסוגייה.

עיין בדברי הרב אהרן ליכטנשטיין, "חיוב סוכה במשך טיול", מנחת אביב, עמ' 575-584, וענה על השאלות הבאות:

ביחס למה שנשאלתי, בענין היתר אכילה ולינה חוץ לסוכה במסגרת טיולים בחול המועד ...

יסוד הדברים בסוגיא בסוכה כו. ... וכפי שפירש רש"י (ד"ה "הולכי") על אתר "דכתיב 'בסוכות תשבו' כעין ישיבת ביתו, כשם שכל השנה אינו נמנע מלכת בדרך בסחורה' כך כל ימות החג שאינו יום טוב לא הצריכו הכתוב למנוע". והיינו שזיקתו של אדם לסוכתו חייבת להקביל ליחסו לביתו הקבוע אך לא מעבר לזה. אין עליו חובה לסבול צער או סבל בגלל ישיבתו בסוכה מעבר למה שיש לו במשך שהותו בביתו ואינו חייב להיות צמוד לסוכה.

...לפי זה, לכאורה פשוט כביעתא בכותחא [=כביצה בחלב] שמותר לאדם לערוך טיול בסוכות, אף אם הוא כרוך באי קיום מצות סוכה במשך הטיול, וכמו שלא היה נמנע מלטייל במרוצת השנה חרף הצורך לאכול וללון מחוץ לביתו, או אפילו חוץ לכל בית. ואם כי רש"י הזכיר הולך בדרך בסחורה ולשונו נותן פתח לטעון שמדובר דוקא במי שיוצא לדרך מפאת אילוצי פרנסתו אך לא ביוצא להינפש ברעות נפשית, נראה שאין לחלק ואין כאן אלא דוגמא בעלמא, ואמנם הראשונים שקבעו את ההלכה לא חילקו כלל. ועיין בתוס' על אתר, ד"ה הולכי, שתמצתו את דברי רש"י ולא הזכירו סיבת היציאה...

אלא שנותרה נקודה אחת חשובה לבירור. דהנה פשוט דפטור הולכי דרכים לא נאמר אלא כשהליכתם מתנגשת עם קיום המצווה, הווה אומר, כשאין להם אלא שתי אפשרויות, או לישב בבית ולקיים מצות סוכה או לנסוע ולותר עליה. אך אם אפשר לקיים שניהם ודאי שחייבים בסוכה... ובכן, להלכה, נראה להסיק:

א. מותר לצאת לטיול בחול המועד סוכות אף אם יודעים בבירור שעל ידי כך לא יוכלו לקיים מצות סוכה במשך הטיול.

ב. אם, במרוצת הטיול, מגיעים סמוך לשעת האכילה או הלינה הרגילה ו/או המתוכננת, לאזור בו נמצאת סוכה אליה אפשר להיכנס, חייבים לאכול ו/או ללון בה. מימדי האזור ושיעור מרחק היכול לפטור - טעונים בירור... עד כאן, מבחינה הלכתית צרה וצרופה. ברם, למעשה, פני הדברים שונים לחלוטין, ויש להתנגד בתוקף ובחריפות - מבחינה ערכית, השקפתית, וחינוכית - לטיולים או מבצעים הכרוכים בביטול מצות סוכה. ביחס לקיום או ביטול מצוות עשה, שורת הדין של פטורים פורמליים המאפשרים ניתוק ממצווה אינם אמת המידה הבלעדית ואף לא המכרעת. שלא לדבר על הערמה ממש - המהווה בעיה הלכתית ומחשבתית כשלעצמה, ולא כאן המקום למצותה. חוסר היענות למצווה במלא היקפה אף הוא פגום, גם כשמדובר בהתעלמות ולא בהתחמקות. אדם מישראל צריך להיות רווי שאיפה וכמיהה למצוות ולא ח"ו לראותו כמשא אותו הוא טוען בדלית ברירה וממנו הוא משתחרר בהזדמנות הראשונה. והלא נקודה זו היא שורש מידת הזריזות והיא מעורה בחובה לא רק לעבוד את הקב"ה אלא לעבדו בשמחה ובטוב לבב...

43. מבחינה הלכתית, האם אכן מותר לצאת לטיול אף שיגרום למטיילים שלא לאכול ולישון בסוכה?

44. מה כתב רש"י בתור דוג' להולכי דרכים? ומה החילוק שהיינו יכולים להבין מדוג' זו?

45. האם הרב ליכטנשטיין מקבל / דוחה את החילוק הזה? מה נימוקו?

46. מה הסייג ההלכתי לפטור של אותם מטיילים? הסבר את הסעיף השני במסקנתו של הרב.

47. בסוף דבריו, מתייחס הרב לשאלה גם מהיבט השקפתי וחינוכי. מה הנקודה החינוכית אותה מדגיש הרב, ולאור זאת – מה המסקנה המעשית?

ז. פטור חולה, משמשיו, ומצטער (כו. חולים ומשמשיהם – משמשיו לא + תוס' ד"ה ואפילו)

*מי שחולה, יכול עם אלוותו על
המתנה בין פטר לחלפ??*

48. מאיזו רמת חולי יש פטור ממצות סוכה, ומדוע חולה ומשמשיו פטורים מסוכה?

49. "ואפילו חש בעיניו" – עיין בתוס'. על איזו רמת כאב / חשש רפואי מדובר כאן?

50. התוס' כתב בדבריו, שלגבי פגיעה בעין "סכנת אבר כסכנת נפשות" - הסבר את המשפט, ואת משמעותו ההלכתית לעניין הלכות שבת.

51. רב ורבא התירו לרב אחא ברדלא ולרבי אחא בר אדא לישון מחוץ לסוכה או תחת הכילה בסוכה. מה סיבת ההיתרים?

52. האם מצינו דין דומה שמצטער פטור ממצות שבת או ציצית וכדומה? מה מיוחד במצות סוכה, שהמצטער פטור?

53. "והא אנן תנן חולין ומשמשיהם פטורים מן הסוכה?" – הסבר את הקושייה שיש מהמשנה על פסיקתו של רבא.

54. מה הגמרא תירצה, כדי ליישב את דברי רבא?

ח. דין אכילת עראי מחוץ לסוכה (כו. אוכלים אכילת – קבע לשינה + תוס' ד"ה תרתי)

*פצות 'על הא' פלי סוכה – אפשר??
וקצת פנאמט מחוץ לסוכה?*

55. מדוע מותר לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה?

56. מהי אכילת עראי המותרת? ענה לפי רב יוסף ולפי אביי. בדבריך ציין את קושיית אביי על רב יוסף.

57. התוס' מביא גירסה אחרת בדברי רב יוסף. מה ההבדל בין הגירסאות, והאם יש נפקא מינה ביניהן? מדוע?

58. האם מותר לאכול פירות או בשר בשיעור של ארבעה ביצים, מחוץ לסוכה? מדוע? ענה לפי דברי התוספות.

59. מה ההבדל ההלכתי בין אכילת עראי לבין שינת עראי מחוץ לסוכה?

60. מה הסיבה להבדל זה? ענה לפי רב אשי, ולפי רבא.

61. מדוע אסור לישון עם תפילין שינת קבע? היעזר ברש"י.

62. הגמרא שואלת לפי רב אשי, שגוזר בהלכות סוכה על שינת עראי שמא ירדם בשינת קבע, מדוע לא גזרו כך גם על שינת עראי בתפילין. בתשובת הגמרא יש שלושה שלבים. השלם בלשונך:

א. תשובת רב יוסף בריה דרב עילאי: _____

ב. קושיית רב משרשיא: _____

ג. תשובת רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן: _____

אלישע בעל כנפיים

התוספות כאן מזכיר את הגמרא במסכת שבת, שאומרת שתפילין צריכין גוף נקי, כאלישע בעל כנפיים, ולכן יש להיזהר שלא להפיח בהם, ולא לישון איתם שינת קבע. מיהו אלישע בעל כנפיים??

יונה. לפיכך היו קוראים לו "בעל כנפים". ומדוע אמר לו כנפי יונה, ולא אמר לו שאר עופות? משום שכנסת ישראל דומה ליונה, שנאמר (תהילים סח): כנפי יונה נחפה בכסף, ואברותיה בירקרק חרוץ. מה יונה זו כנפיה מגינות עליה, אף ישראל המצוות מגינות עליהן. (מסכת שבת, דף קל)

פעם אחת גזרה המלכות הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין על ראשו ינקרו את מוחו. והיה (תנא בשם) אלישע מניח תפילין. יצא לשוק, ראהו חייל אחד ורדף אחריו. ברח ממנו אלישע, ורץ אחריו החייל. כיון שהגיע אצלו, נטל את התפילין מראשו ואחזן בידו. אמר לו החייל: מה בידך? השיב לו: כנפי יונה. פשט את ידו, נעשה לו נס ונמצאו בה כנפי

ט.דין שינה בתפילין (כו. תני חדא - כו: עסקניות הן + תוס' ד"ה הישן)

יש בעיה עם "3???"

63. הגמרא מביאה סתירה בין שלוש ברייתות, ומיישבת. השלם את הטבלה לפי שיטת רש"י:

הברייתא	הסבר המקרה לפי המסקנה	הסבר הדין
ישן אדם בתפילין שינת עראי, אבל לא שינת קבע		
ישן אדם בתפילין בין קבע ובין עראי		
לא ישן אדם בתפילין לא קבע ולא עראי		

64. מה מוגדר כשינת עראי המותרת בתפילין? כדאי לעיין בספר הלכה ממקורה - תפילין, של הרב רימון, בעמ' 275-276.

65. במה נחלקו רבי יעקב וחכמים בברייתא? ענה לפי תוספות.

66. לפי הגמרא לא ראוי לאדם להרבות בשינה ביום. מניין למדה זאת הגמרא? ועד כמה זמן מותר לישון?

67. הביאור הלכה (סימן ד, ד"ה דוד) מביא כמה דעות כמה זמן נחשב שיתין נשמי: רבו בו הדעות בשיעור זה י"א דהוא ג' שעות וראיה מהא דהאר"י ז"ל היה ישן בשבת ב' וג' שעות ויש דוחין דשאני ת"ח בשבת דמצוה לענג השבת ועוד אינו מוכרח כלל דשמא היה ניעור כמה פעמים בתוך שינתו ולא היה ישן ס' נשמין בפעם אחת וי"א דהוא יותר מחצי שעה וי"א דהוא שיעור מעט יותר משלשה מינוט ע"כ בעל נפש יחמיר לפי כחו: מהן שלוש השיטות שמביא הבאור הלכה, וכיצד מכריע?

68. "רבי יוסי אומר: הילדים לעולם חולצין". רבי יוסי פסק שבחורים צעירים לא ילכו לישון עם תפילין ביום אפילו שנת עראי. הגמרא הביאה שתי אפשרויות להסביר את דבריו. הסבר כל אחת מהאפשרויות. על אלו בחורים ואיזו סיטואציה מדובר לפי כל אחת מהאפשרויות?

דמויות מופת

הרב אהרון ליכטנשטיין זצ"ל

מוזמנים לצפות ב**סרטון** על הרב
ליכטנשטיין:

לשחק כדורסל באופן מוסרי / הרב חיים נבון

(מתוך מאמר שפורסם בישראל היום, 24.4.2015)

הרב אהרון ליכטנשטיין נולד בצרפת בשנת 1933. הוא נודע כילד פלא; בגיל שנתיים כבר קרא באופן שוטף. כשהיה בן שבע נמלטה משפחתו מהנאצים בעור שיניה, והגיעה לארה"ב, שם הפך לתלמידו המובהק של הרב הכריזמטי והגאוני יוסף דוב סולובייצ'יק. לימים נשא לאישה את בתו של הרב סולובייצ'יק, טובה. לאחר שהשיג בקלילות דוקטורט בספרות אנגלית מאוניברסיטת הרווארד, סומן הרב הצעיר אהרון ליכטנשטיין ככוכב העולה של יהדות ארה"ב. אך בשנת 1971 ויתר הרב ליכטנשטיין על כל הטוב הזה, ועלה לישראל עם משפחתו הצעירה. את "ישיבה יוניברסיטי" הענקית שבניו יורק החליף בישיבה קטנה וצעירה, שזה עתה הוקמה בידי הרב יהודה עמיטל, ושכנה בפחונים על גבעות הטרשים של גוש עציון. דמותו של הרב ליכטנשטיין היתה אז חריגה מאוד בנוף הישראלי. הישראלים לא ידעו איך לאכול את הרב הדוקטור, הגאון התלמודי נטול הזקן, המחמיר בהלכה ומתפלל בדבקות נדירה, ולצד זאת פתוח לתרבות המערבית ובקיא בה.

חזונו של הרב ליכטנשטיין היה להקים בישראל מרכז תורני, שיקרין עוצמה רוחנית לצד עושר תרבותי. המשימה הזו נראתה בשנת 1971 כמו מדע בדיוני. אך עשרות שנים של מאמץ אדירים לא התבזבזו לריק. הישיבה הקטנה שבגוש עציון אכן הפכה למרכז תורני עולמי, ל"הרווארד של ישיבות ההסדר". בהלווייתו של הרב ליכטנשטיין נראו אלפי תלמידיו לאורך השנים, כשעיניהם אדומות: ראשי ישיבות לצד שופטים, מחנכים לצד מהנדסים, פרופסורים וגם כלכלנים - בכל תחום בחברה הישראלית נמצאים תלמידיו של הרב ליכטנשטיין בעמדות מפתח. הרב ליכטנשטיין הקרין עוצמה אישית, וגם ברק אינטלקטואלי מסנוור. היתה לו שליטה מוחלטת, מבהילה כמעט, בכל הספרות התלמודית. היה לו כושר ניתוח אנליטי, שלא עשה הנחות לאיש, ובעיקר לא לעצמו. ספריו הם שהקנו לו את פרס ישראל לספרות תורנית.

והאיש הזה, שנערץ על ידי רבבות, היה צנוע ופשוט במידה יוצאת דופן. אחד מתלמידי הישיבה, דני וי, שאל פעם בקול רם את חברו אהרן פ': "אהרן, מה השעה?" הרב ליכטנשטיין שמע את השאלה, הסתובב ממקומו בבית המדרש והשיב מייד: "עשר וחצי". אין שום אדם בעולם, מלבד רעייתו, שהיה מעז לקרוא לרב ליכטנשטיין בשמו הפרטי. זה פשוט לא קרה. אך הרב שמע "אהרן" - ומייד הניח שהכוונה אליו, ונחפז לסייע.

רבנים גדולים נוהגים להסתובב כשהם מוקפים בשמשים ובעוזרים. הרב ליכטנשטיין מעולם לא הסכים לכך. כל תלמידיו בישיבה זוכרים אותו צועד במהירות משיעור לשיעור, כשבידיו ערימת ספרים ענקית, והוא מסרב לכל הצעה מצד תלמידים לסייע בסחיבתה. הוא לא נעזר באחרים, אבל שמח תמיד לעזור להם. פעם נשמט לרצפה בורג מהמשקפיים של אחי. הוא כרע על הרצפה והחל לגשש אחריו. כמה שניות לאחר מכן נבעת לגלות לצידו עוד מגשש. ראש הישיבה הזקן והנערץ הניח את ספריו וכרע לצידו על הרצפה, כדי לסייע בחיפוש. מערכת החינוך בישראל מנסה בשנים האחרונות להתחבר לתלמידים ולהתחבב עליהם, ומהססת להציב בפניהם תביעות נוקשות. הרב ליכטנשטיין הציג גישה חינוכית שונה לחלוטין.

בצעירותו היה הרב משחק כדורסל עם התלמידים. פעם קטע את המשחק באמצע, והודיע לתלמידים: "אתם משחקים באופן לא מוסרי!" התלמידים תהו אם שיחקו באופן פיזי מדי, והרב השיב: "לא זה העניין. אתם לא מתאמצים לרדת להגנה". הוא דרש מאמץ עילאי בכל תחום, ובייחוד בלימוד תורה.

במשך עשר שנים שמעתי את שיעוריו, כמעט מדי יום, ומעולם לא איבדתי את תחושת היראה שהיתה לנו, תלמידיו. פחדנו להגיע לשיעור לא מוכנים. הרב דרש מאיתנו לימוד אינטנסיבי ומעמיק. פעם מישהו העז לשאול את הרב ליכטנשטיין מה

הוא מצפה שיידע תלמיד בישיבה בתום חמש שנות לימודים. הרב ליכטנשטיין פקח זוג עיניים תמהות, ואמר מייד: "הכל!"
את התביעות הגבוהות ביותר דרש הרב מעצמו. במשך עשר השנים שלמדתי אצלו הוא מעולם לא ביטל אפילו שיעור אחד בגלל מחלה. כשנאלץ לנסוע לחו"ל, היה בא לישיבה עם מזוודותיו השכם בבוקר בדרך לשדה התעופה, כדי שיספיק ללמד עוד שיעור אחד לפני שייאלץ לנסוע. זמנו היה מדוד בדקות, ואף אחת מהן לא בוזבזה. האיש הגדול הזה חי בינינו 44 שנים, עד שנפטר בשנת התשע"ה, בגיל 82. אך החברה הישראלית החלה לגלות אותו רק בשנותיו האחרונות. כתמיד, איחרנו.

ערכו של רגע

לספר: "כידוע לכם, אני חובב כדורסל, ולפני שנים רבות הזדמן לי לצפות במשחק מכריע בין שתי קבוצות מוכרות. במשך כל המשחק הובילה אחת הקבוצות באופן משמעותי, אך לקראת הסוף הצליחה הקבוצה השנייה לצמצם את הפער. ארבעים שניות נותרו למשחק, והפער צומצם לשתי נקודות בלבד. כל הקהל עמד על רגליו, המתח היה בשיאו, ובהתקפה האחרונה הצליחה הקבוצה השנייה לקלוע שלשה, ובפעם הראשונה במשחק להוביל, וכמובן לנצח, לקול תרועות האוהדים".
סיים הרב ואמר את המסר לתלמידים: "אם כמה שניות במשחק כדורסל הן כה משמעותיות, תארו לכם עד כמה חשובה דקה של לימוד תורה, ואם נותרו לנו שתי דקות - למה שנותר עליהן?"

כמדי יום, התכנסו התלמידים כדי לשמוע את השיעור היומי של ראש הישיבה, הרב ליכטנשטיין, אשר היה אמור להסתיים בשעה אחת, אך בדרך כלל גלש הרבה אחרי, עד אשר ראש הישיבה יסיים את ה'מהלך' בגמרא, אותו התחיל ללמד.
הפעם, הרב הקדים וסיים ללמד את הסוגייה כבר ב 58: 12. הסתכל הרב בשעונו, ראה שיש עוד 2 דקות, ולהפתעת התלמידים מיד התחיל ללמד את הסוגייה הבאה.
לאחר תפילת מנחה החליטו התלמידים לגשת לרב, ולשאול אותו מדוע החליט לעבור לסוגייה הבאה, הרי נותרו רק 2 דקות, ובמקרה כזה רגילים התלמידים שכבר מסיימים את השיעור.
"שתי דקות... אתם יודעים מה ערכן של שתי דקות?" שאל הרב, והחל

ס ו ג י ת

שיעור כביצה לסוכה, לברכה ולנטילת ידיים

שאלות פתיחה:

האם על חצי פרוסת לחם צריך ליטול ידיים
ולברך ברכת המזון? והאם חייבים בסוכה?

כו: משנה מעשה והביאו - כז. נטילה וברכה

1. במשנתנו מובאים שלושה סיפורים. עיין בדברי המשנה בלבד, והשלם את הטבלה שלפניך:

סיפור	התנא	מה עשה?	מה ניתן ללמוד מהנהגתו?
1	רבן יוחנן בן זכאי		
2	רבן גמליאל		
3	ר' צדוק		א. ב. ג.

2. הגמרא פותחת בקושייה: "מעשה לסתור?!" עיין ברש"י.

א. באר את קושיית הגמרא.

ב. איזו הלכה עומדת בסתירה לכאורה ממשנתנו?

ג. היכן למדנו הלכה זו? מה מקורה?

3. "חסורי מחסרא והכי קתני":

א. הסבר את הביטוי חסורי מחסרא.

ב. מה בדיוק המילים שהיו חסרות במשנתנו?

ג. הסבר בלשונך כיצד תירצה הגמרא את הסתירה בין המשניות.

4. "ולית ביה משום יוהרא":

א. מהי יוהרא?

ב. מדוע היה מקום לחשוש כאן ליוהרא?

ג. מדוע למעשה אין כאן יוהרא?

ד. היכן מצינו בסוגייה הקודמת מקרה שבו אכן חוששים ליוהרא?

5. "לימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף ואביי":

א. לאיזו הלכה שנאמרה בשם רב יוסף ואביי מתייחסים במשפט זה?

ב. מה בדיוק הקושייה שהתעוררה על רב יוסף ואביי?

6. מאיזו מילה מתחיל תירוץ הגמרא, ובאיזו מילה מסתיים?

7. הסבר בלשונך כיצד רב יוסף ואביי יסבירו את ניסוח ודיוק דברי המשנה במעשה דרבי צדוק, לפי תירוץ הגמרא.

8. לפי דחיית הגמרא ("דילמא פחות מכביצה..."): אדם שאוכל כביצה פת, האם חייב:

א. בנטילה - _____

ב. בברכה - _____

ג. בסוכה - _____

שיעור החיוב לברכת המזון – אף על פי שמבואר בסוגייתנו שחיוב ברכת המזון מו
התורה הוא רק כאשר אוכלים שיעור כביצה, שכן זהו שיעור שביעה, ובתורה
כתוב: "ואכלת, ושבעת - וברכת", אבל מדברי חכמים יש חובה לברך אף כאשר
אוכלים שיעור כזית בלבד, שכן ישראל החמירו על עצמם. בגמרא במסכת ברכות
בדף כ מובא שבזכות העובדה שישראל מחמירים על עצמם – הקב"ה נושא להם
פנים:

דרש רב עזריא... אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע כתוב בתורתך "אשר לא
ישא פנים ולא יקח שחד" והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב "ישא ה' פניו
אליך"! אמר להם: וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה: ואכלת
ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה.

9. לפי מסקנת הסוגייה: מאיזה שיעור חייבים לאכול בסוכה? היעזר גם
בסוגייה הקודמת.

10. עיין בדברי הרב יצחק יוסף, בילקוט יוסף, הלכות נטילת ידיים לסעודה:
האוכל פחות מכזית פת מעיקר הדין אינו צריך ליטול את ידיו, ורק אם
בדעתו לאכול שיעור כזית, צריך ליטול את ידיו, אבל לא יברך על נטילה
זו. ורק אם בדעתו לאכול פת שיעור כביצה, נוטל ידיו ומברך על נטילת
ידיים.

כתוב מה דינו של אדם שמתכנן לאכול:

א. כביצה פת -

ב. כזית פת -

ג. פחות מכזית פת -

כמה זה בכלל שיעור כזית וכביצה? מקובל לחשב למעשה ששיעור כזית הוא נפח
של 27 סמ"ק, ושיעור כביצה הוא נפח של 54 סמ"ק. להרחבה
בנושא זה עיין בפניני הלכה בסעיפים ה-ו ובהערות:

דמויות מופת

רבן גמליאל

בימיו סודרו 18 הברכות שבתפילת שמונה עשרה, ונתקנה ברכת המינים על ידי שמואל הקטן. המשנה (סוטה ט, טז) כותבת ש"משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות". הדברים מתפרשים בתלמוד (בבלי, מגילה כא ע"א). שם נכתב שמימות משה ועד רבן גמליאל הזקן היו לומדים תורה בעמידה. משמת רבן גמליאל ירד חולי לעולם והחלו ללמוד בישיבה.

בפרק ראשון בפרקי אבות נאמר בשמו: "רבן גמליאל אומר: עשה לך רב, והסתלק מן הספק; ואל תרבה לעשר אומדות".

רבן גמליאל הזקן היה תנא בדור הראשון לתנאים, נשיא הסנהדרין סביב השנים ג'תש"ע-ג'תת"י 50-10, לספירת הנוצרים. נכד להלל הזקן. היה הראשון שנקרא בתואר "רבן".

בימיו "גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות", כלומר - נעקרה ממקומה בלשכת הגזית ועברה למקום מסוים בהר הבית, שנקרא "חנות". וזאת כדי שלא יהיה חיוב מיתה על הרוצחים, שאין סנהדרין קטנה דנה למוות אלא כשיושבת הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית. צעד זה נעשה בעקבות ריבוי הרוצחים וחוסר היכולת לדון אותם (בבלי, עבודה זרה ח ע"ב).

רבן יוחנן בן זכאי

מהראשונים שתיקנו תקנות המתאימות למציאות ללא מקדש. התואר "רבן" ניתן לו הואיל וכיהן תקופה מסוימת כנשיא הסנהדרין, אף על פי שלא השתייך לשושלת נשיאי בית הלל הזקן. הוא היה תלמידם של הלל ושמאי, וחי 120 שנים.

הגמרא בדף הבא (סוכה כח.) מספרת עליו: אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת

דור ראשון של תנאים, חי בזמן החורבן (במאה ה-1 לספירה). התנגד לקנאים בירושלים, וכדי שיוכל לצאת מהעיר התחזה לחולה, ואחר כך לנפטר. אספסיאנוס התיר לו לבקש בקשה אחת, ובקשותיו של רבי יוחנן היו "תן לי יבנה וחכמיה, שושלת רבן גמליאל, ורופאים שירפאו את רבי צדוק".

אספסיאנוס אכן התיר לו להקים את הסנהדרין מחדש ביבנה, שם הנהיג את שרידי החכמים, שיקם את חיי התורה בארץ ישראל, והיה

עראי ולא הרהר במבואות המטונפות
ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא
מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב
ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו
אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא
שמע מפי רבו מעולם ולא אמר הגיע
עת לעמוד מבית המדרש חוץ מערבי
פסחים וערבי יום הכפורים. אמרו
עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח
מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות
דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים
וחמורים וגזרות שוות תקופות
וגימטריאות שיחת מלאכי השרת
ושיחת שדים ושיחת דקלים משלות
כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר

קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן
הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר
(משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש
ואוצרותיהם אמלא.

הגמרא במסכת ברכות (דף כח)
מספרת על דברי פרידתו לתלמידיו
בטרם הסתלקותו: כשחלה רבי יוחנן
בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו... אמרו
לו: רבינו ברכנו. אמר להם: יהי רצון
שתהא מורא שמים עליכם כמורא
בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן?
אמר להם: ולואי, תדעו כשאדם עובר
עבירה אומר שלא יראני אדם.

רבי צדוק

דור שני לתנאים, חי בירושלים בדור
החורבן (המאה ה-1 לספירה), שימש
ככהן בסוף ימי ביהמ"ק השני.
ארבעים שנה לפני החורבן היה מתענה
מדי יום, שלא ייחרב בית המקדש,
ובלילה היה אוכל גרוגרות תאנים
בלבד. כאשר צרו הרומאים על
ירושלים במטרה להחריבה, ביקש רבי
יוחנן בן זכאי מאספסיאנוס שלושה
דברים, ואחד מהם, שיתן לו אמצעים
לרפואת רבי צדוק, אשר מצבו הרפואי
החמיר.

ידועה אימרתו במסכת אבות (ד, ה):
"אל תעשם (את דברי התורה) עטרה
להתגדל בהם, ולא קרדום לחפור
בהם."

רבי צדוק עמד בפני ניסיונות קשים.
אחת משרות המלוכה הכריחה אותו

לעבור עימה על גילוי עריות. רבי צדוק
ידע, שאין בידו לסרב, שכן נתון היה
בידה לחיים ולמוות, ובנסיון להתחמק
הוא אמר לה שמכיוון שהוא מתענה
מדי יום, אין לו כוח והוא זקוק
למאכל. משנענה שיש רק אוכל שאיננו
כשר, אמר לעצמו שזהו סימן שמי
שבועל ארמית ראוי גם למאכל טמא.
כאשר הסיקו את התנור כדי לבשל את
חתיכת הבשר, הוא הפיל את עצמו
לתוך האש הבוערת בתנור. שאלה
אותו השרה: מה פשר הדבר? ענה לו
רבי צדוק: מי שעושה דבר זה (בעילה
אסורה), נופל בזה (אש הגיהנום).
נענתה השרה בהתנצלות: לא ידעתי
כמה הדבר חמור עליכם, ועזבה אותו
לנפשו.

ס ו ג י ת

חובת אכילה בסוכה

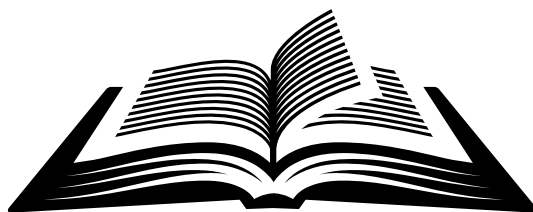
שאלות פתיחה:

מי שלא הולך עם ציצית - עובר עבירה?

מי ששכח רצה והחליצנו / יעלה ויבוא - חוזר לברך?

כז. משנה - כז. לכבוד קונך + תוסי ד"ה

אי, חזר

1. ר"א וחכמים נחלקו במשנתנו בשתי מחלוקות. הסבר את שתי המחלוקות.

2. "אין לדבר קצבה" – הסבר את דברי חכמים. היעזר ברש"י.

3. הגמרא מביאה את המקור לדברי התנאים, לגבי מנין הסעודות שחייבים לאכול בסוכה. איזו מילה בפסוק היא המקור לדברי כל דעה?

4. כיצד למד ר"א וכיצד למדו חכמים את הדרשה 'תשבו כעין תדורו' ביחס למנין הסעודות המחוייב בסוכה?

5. מה המקור לכך שבליל יו"ט ראשון של חג הסוכות יש חובת אכילה?

6. באיזו מידה מייג מידות שהתורה נדרשת בהן השתמשה הגמרא במקור זה? הסבר.

7. "והתם מנלן?" – באר את שאלת הגמרא, ואת תשובתה.

8. "מכאן ואילך רשות" – מה כוונת הגמרא בהגדרת המצווה כרשות? האם בחול המועד סוכות אינני חייב לאכול את סעודתי בסוכה, ובחול המועד פסח אינני חייב לאכול מצה?

9. התוס' הסיק מסוגייתנו: "ולפי זה אם טעה ולא הזכיר של יו"ט בברכת המזון אינו צריך לחזור":

א. באר את הדין שהסיק תוס'. על איזו סעודה הוא מדבר?

ב. כיצד הגיע התוס' למסקנה זו, לפי דברי הסוגייה שלנו? (מומלץ לעיין גם במקור שתוס' מביא בהמשך ממסכת ברכות דף מט)

ג. על מסקנה זו, מקשה התוס' שתי קושיות מתוך מקורות אחרים בש"ס. השלם את הטבלה שלפניך:

קושייה	ציטוט המקור ממנו קשה	הסבר הקושייה	ציטוט התירוץ של תוס'	הסבר התירוץ
1			"לא מיתוקמא אלא בלילי יו"ט הראשון של פסח, ובלילי יו"ט הראשון של חג"	
2	"חלקהו חציו לה' וחציו לכס"			

10. לפי מסקנת התוס', מה הקריטריון לפיו יש לקבוע אם לחזור או לא במקרה שאדם שכח להוסיף רצה והחליצנו / יעלה ויבוא?

11. לפי מסקנת התוס', מה יהיה הדין במקרים הבאים, שאדם שכח להזכיר רצה והחליצנו או יעלה ויבוא, וכבר סיים את הברכה:

סעודת ליל שבת	חוזר / לא חוזר	נימוק
סעודת שבת בבוקר		
סעודה שלישית בשבת		
סעודת ליל יו"ט ראשון של סוכות		
סעודת בוקר יו"ט ראשון של סוכות		
סעודה שלישית ביו"ט ראשון של סוכות		
סעודת ליל יו"ט של שבועות		
ראש חודש		
חול המועד		

בסוגייתנו, שאין חובת אכילת פת בימים טובים אלא רק בליל יו"ט ראשון של פסח וסוכות, ולכן מי ששכח יעלה ויבוא בסעודת החג בבוקר – לא יחזור, וזאת בגלל הכלל ספק ברכות להקל, וכך נוהגים חלק מעדות המזרח (יחווה דעת ה, לו).

הלכה למעשה: יש לציין, כי רוב הראשונים חולקים על התוס', וסוברים כפשט הגמרא בברכות מט: שבכל יו"ט יש חובת אכילת פת בשתי סעודות, וממילא מי ששכח גם בסעודת יו"ט של סוכות בבוקר, או בליל שבועות – מחוייב לחזור, וכן פסק השו"ע, וכן נוהגים האשכנזים וחלק מעדות המזרח. הרב עובדיה יוסף הכריע למעשה כפי דברי התוס'.

12. "והא א"ר אליעזר: ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה" – באר את קושיית הגמרא. היעזר ברש"י.

13. צטט את תירוץ הגמרא.

14. ממה בדיוק חזר בו ר"א, וכיצד זה מיישב את הקושייה? ענה לפי שיטת רש"י.

15. התוס' מקשה על שיטת רש"י ארבע קושיות. באר כל אחת מהקושיות.

א.

ב.

ג.

ד.

16. ממה בדיוק חזר בו ר"א, וכיצד זה מיישב את קושיית הגמרא? ענה לפי תוס'.

17. חזור לקושיות שהקשה תוס' על רש"י. באר כיצד קושיות אלו מיושבות לפי הסברו של תוס'.

18. "משלים במאי?"

א. באר את שאלת הגמרא.

ב. מה האפשרות הראשונה שהעלתה הגמרא?

ג. מדוע אפשרות זו נדחתה?

ד. מה המסקנה של הגמרא?

ה. האם לפי המסקנה מיני תרגימא זו האפשרות היחידה להשלמה? היעזר ברשימי ד"ה "אם השלים".

19. מה שאל אפוטרופוס של אגריפס המלך, ומה ענה לו רבי אליעזר?

20. האם דו שיח זה התרחש לפני או אחרי שחזר בו רבי אליעזר? ענה לפי רשימי ולפי תוס'.

עיינ בדברי המנחת חינוך (ספרו הלמדני-הלכתי של רבי יוסף באב"ד, אשר נכתב על סדר מנין המצוות של ספר החינוך. שימש כרב ופוסק בגליציה. נפטר בשנת תרל"ד, 1874), מצוה שכ"ה, וענה על השאלות:

...שני מינים יש במצוות עשה:

אחד שהוא חיוב אקרקפתא דכל איש מישראל כמו תפילין ואתרוג ואכילת מצה ומצוה כזו אם מקיים אותה עושה רצון הבורא ית' ויתעלה כי כן צוה לו המלך ב"ה ואם מבטל המצוה ואינו מניח תפילין או שלא נטל לולב ביטל המצוה ועשה נגד רצונו ית' וענוש יענש.

ויש מצוות שאין חיוב לעשותם, כגון ציצית, דהתורה לא חייבה אותו ללבוש בגד של ד' כנפות ואם רוצה הולך בלא בגד של ד' כנפות ואינו נגד רצון הבורא

ב"ה. אך אם מביא עצמו לידי חיוב שבמכוון לובש ד' כנפות לקיים מצות ציצית זה דרך הטוב וישר. הכלל אם מקיים מצוה זו עושה רצון הבורא ב"ה אבל אם אינו מקיים מצוה אינו עובר על רצונו רק דאינו מקיים המצוה.

וכן מצוה זו דהיינו סוכה יש בה שני חלקי המצוה דהיינו בליל א' של סוכות מצות עשה לאכול כזית בסוכה ומחויב לחזור אחר סוכה ואם אינו רוצה לאכול אינו מועיל כי הוא מחויב לאכול כמו מצה ותפילין ואם לא קיים המצות עשה בלילה ראשונה עשה נגד רצונו ית"ש. ובשאר הלילות וימים אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה ואין שוב חיוב עליו כמו ציצית אך אם אוכל מצות עשה לאכול בסוכה ומקיים רצונו ב"ה, אבל אם אינו אוכל אין חיוב.

וגם בשני מצות הללו הוא בציור ג"כ שמבטל המצוה ועושה נגד רצונו כמו שאינו מניח תפילין כגון אם לובש בגד של ד' כנפות ואינו מטיל ציצית אז עובר על המצוה וכן אם אוכל אכילת קבע חוץ לסוכה עובר על המצוה. הכלל דאם עושה המצוה מקיים בכל אופן המצוה ועושה רצונו ב"ה ויש שאינו מקיים המצוה ועובר על רצונו כגון בלובש בגד של ד' כנפות או אוכל קבע חוץ לסוכה ויש שאינו מקיים המצוה וגם אינו עובר כגון באינו לובש הבגד ואינו אוכל כלל וזה פשוט.

21. המנחת חינוך מחלק בין שני סוגים של מצוות עשה. הסבר מה ההבדל בין הסוגים, ותן דוגמא לכל סוג של מצוות עשה.

22. לאיזה מהסוגים שייכת מצות סוכה? דייק בדבריך. היעזר במה שלמדנו בסוגיית הגמרא.

23. מתי אדם שלא לובש ציצית יחשב כעובר עבירה ומתי לא יחשב כעובר עבירה?

24. מתי אדם שלא אוכל בסוכה יחשב כעובר עבירה ומתי לא יחשב כעובר עבירה?

25. לפי דבריו, מדוע אנו לובשים ציצית במהלך היום? האם אנחנו מחוייבים בכך?

אנא איננו מחוייבים מן התורה ללבוש ציצית, כל עוד איננו לבושים בהלכה עם ארבע כנפות, אק יהודי איננו מוכן לוותר על מצווה כל כך יקרה. הציצית הם הימדיים' של כל יהודי, אשר מלכירים לו בכל עת את ייצורו ותפקידו. מומלץ לזכות בסרטון [היא](#), ולראות כיצד הציצית את הרב דוד תורכ'מן (אבא של הנמר עקיבא תורכ'מן):

